

Olukord Eesti piimaturul

Pille Liivauk, Eesti Konjunktuuriinstituut

Üldine turuolukord

Alates EL-iga liitumisest on piimatoodang Eestis pidevalt suurenenud. See on saavutatud lehmade produktiivsuse kasvu arvel, lehmade arvukus jätkuvalt langeb. 2009. aastal toimunud piima kokkuostuhindade järsk langus on viinud aga selleni, et piimatoodang Eestis hakkas uuesti langema. See on I poolaastal olnud 2,2% väiksem kui aasta tagasi.

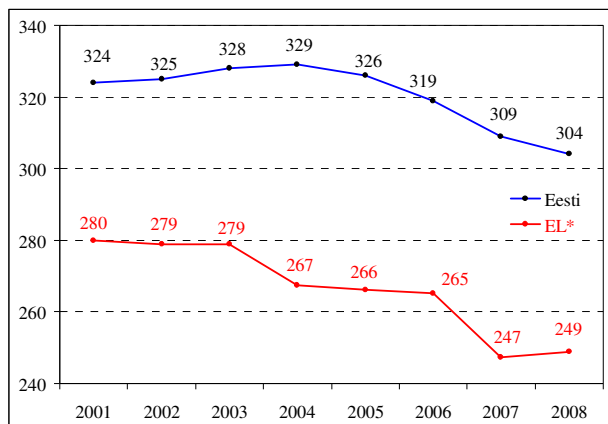
Piimatoodetest on käesoleva aasta I poolaastal varasemast enam toodetud võid ja pulbreid, mida on lisaks Eesti ja välisurule müüdnud ka sekkumislattu. Samuti on aastatagusest enam toodetud joogipiima, mille nõudlus suurenes tänu madalale müügihinnale. Juustu tootmismahd pole oluliselt muutunud, seevastu on seda I poolaastal eksporditud 15% enam kui aasta tagasi. Samas on poolkõvasid ja kõvasid juustusid neljandiku võrra enam imporditud, mis viitab kodumaise juustu turuosa vähenemise jätkumisele Eesti siseturul. Jäätist toodeti Eestis I poolaastal ligi 9% vähem kui aasta tagasi. Selle põhjuseks võib pidada siseturu väiksemat nõudlust, mida ei suudetud kompenseerida ka aastatagusest suurema ekspordiga.

Piimatooted eksporditi Eestist 2009. aasta I poolal kokku 692 mln krooni eest ja imporditi 254 mln krooni eest. Piimatoodete ekspordikäive oli 2009. aasta I poolaastal 39% ja impordikäive 19% väiksem kui aasta tagasi. Suurest ekspordikäibe langusest on tingitud ka tugev hinnasurve siseturul.

Tarbimistrendid

Eestis on piimatoodete tarbimine üldiselt kasvutrendil, kuid kui piimatooted piimaks ümber arvestada, siis on tegemist piima tarbimise langusega. Kui 2000ndate aastate alguses piimatoodete tarbimine piimaks ümberarvestatult suurenes jõudsalt, siis viimase nelja aasta jooksul on see kokku üle 7% vähenenud. Selle põhjuseks võib pidada taimeõlide aktiivsemat kasutuselevõttu piimatoodetes ning teistes toiduainetes, kus piimatooted on asendatud taimeõli-saadustega. Piimatoodete nõudlust vähendas 2008. aastal ka nende kõrge jaehind. 2009. aastal on küll piimatoodete jaehinnad langenud, kuid majandussurutise tõttu on elanike ostujõud madalam kui varasematel aastatel ning nõudluse taastumine võib veel aega võtta. Samuti ei ole teistes tootegruppides (nt kondiitritooted jms), kus piimatooted kasutatakse, veel sellist hinnalangust toimunud, kui piimatoodete puhul, mistõttu nende tarbimiskogused võivad samuti olla varasemast väiksemad. Piima kogutarbimise vähenemisele on mõju avaldanud ka Eesti rahvastiku vähenemine.

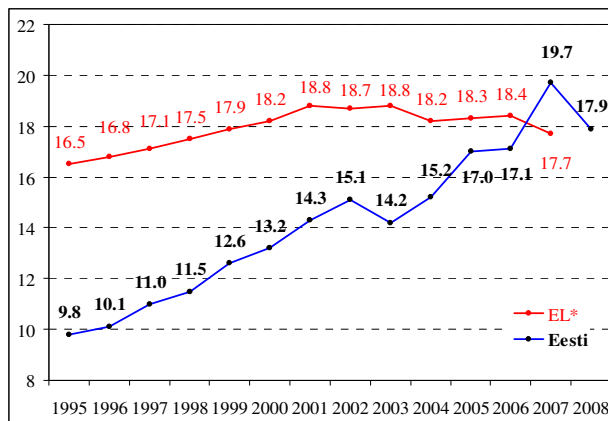
Piima tarbimine Eestis ja EL-is (kg/elanik, ümber arvatud piimaks)

*EL-15, alates 2004.a EL-25, alates 2007.a EL-27
Allikad: SA, EKI, ZMP

Kui vaadata erinevate piimatoodete tarbimist Eestis pikema aja jooksul, siis osade toodete puhul on näha tarbimise kasvu, osadel langust. Näiteks joogipiima tarbimistrend on üldiselt kergelt langev, juustul-kohupiimal, jogurtil ja jäätisel selgelt kasvav.

Juustu (sh kohupiima) tarbimine Eestis ja EL-is (kg/elanik)

*EL-15, alates 2004.a EL-25, alates 2007.a EL-27
Allikad: SA, EKI, ZMP

Kodumaiste piimatoodete positsioon Eesti siseturul on praegu üsna hea, enamikes tootegruppides eelistab suurem osa tarbijaid just kodumaiseid tooteid. Tugeva konkurentsivõime on taganud Eestis toodetud toidukaupade värskus, harjumuspärane maitse, usaldusväärsus, tervislikkus ja enamasti impordist soodsam hind. Kodumaistele toodetele suudavad tugevamat konkurentsi pakkuda pigem need

importtooted, mis on Eestis toodetust odavamad või millele tehakse tugevat reklaami. Samuti ei ole veel päris kõigis tootegruppides kodumaine pakkumine piisav, nt toor- ja hallitusjuustud, kastmed jms. Viimastel aastatel on eesti piimatoodete jaehinnad jõudnud tasemeni, mis on järjest enam atraktiivne ka teiste riikide piimatoodete tootjatele ja müüjatele. Sellega on mitmes tootegrupis kodumaiste piimatoodete osakaal turul hakanud veidi vähenema (nt juustud, jäätis). Importtoodete konkurentsi tugevnemisele on kaasa aidanud ka kaupluste oma kaubamärkide üha aktiivsem kasutamine (nt joogipiim, keefir) ning ka Eesti tootjate poolt teistes riikides toodetud toodang (nt jäätis). Kuna lisaks Eesti toodetele usaldavad tarbijad enam lähiriikide toidukaupu, siis peale hinnaelise on läti ja leedu piimatoodetel Eestis ka tarbijate emotsionaalne valmisolek nende toodete tarbimiseks ja see teravdab konkurentsi Eesti turul. Importjogurtite müügi kogused Eesti turul on samuti viimastel aastatel taas kiiresti suurenenud. Sellele on kaasa aidanud põhiliselt tugev reklaamikampaania (nt Actimel).

Hinnatrendid

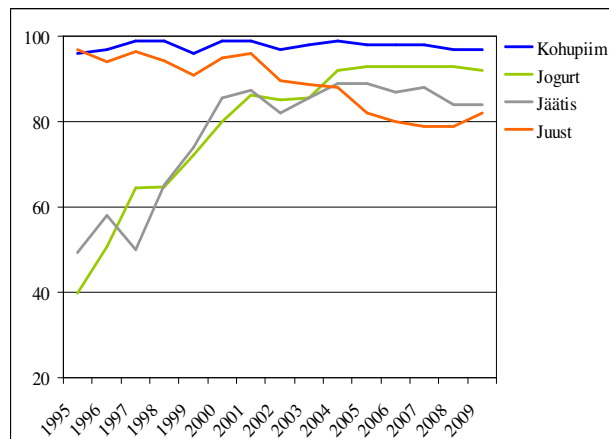
Peale suurt hinnatõusu 2007. ja 2008. aastal, on suure osa piimatoodete jaehinnad 2009. aastal langenud, aga mitte kõigil toodetel. Suurima languse on läbi teinud 2,5%-lise kilepiima jaehind, mis on säästukauplustes aastaga langenud isegi 3% madalamale kui hüppelise hinnatõusu eelne tase. Tavakauplustes oli 2009. aasta oktoobri alguses kilepiima jaehind siiski veel 6% kõrgem kui 2006. aasta oktoobris enne hüppelist hinnatõusu. Selle tööstusest väljamüügihind on langenud aga oluliselt madalamale (ligi -17%) kui 3 aastat tagasi.

Alates 2008. aasta algusest on pidevas languses olnud ka juustu hinnad nii Eesti kauplustes kui piimatööstusettevõtetes. 2009. aasta oktoobriks polnud need aga veel langenud buumieelsele tasemele.

Sarnaselt juustuga on alates 2008. aasta algusest langenud ka või ja taluvõide hinnad. Keefir ja purepakis piim hakkasid tavakauplustes odavnema alles 2009. aasta alguses. Samas kodujuustu ja jogurtite jaehinnad pole rekordtasemest eriti palju alla tulnud.

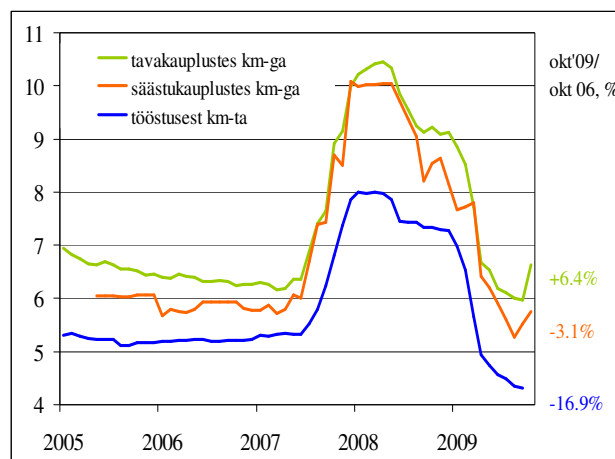
Kui piimatoodete jaehinnad on 2009. aasta sügiseks langenud kas 2006. aasta tasemele või jäänud sellest kõrgemaks, siis piima kokkuostuhinnad on langenud lausa 2003. aasta ehk EL-iga ühinemisele tasemele.

Kodumaiste piimatoodete osakaal kaupluste müügi käibes (% vastava tootegrupi müügi käibest)

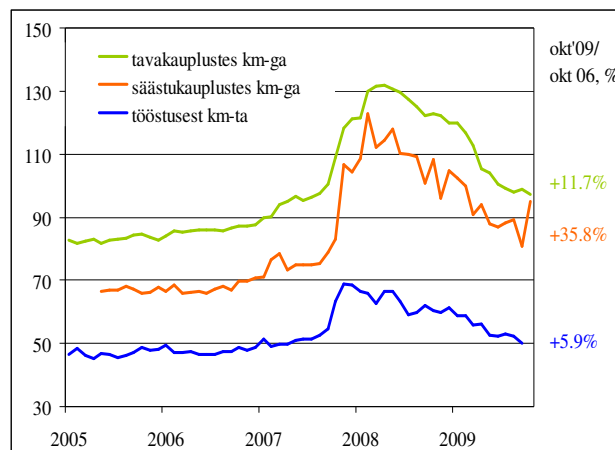
Allikas: EKI

2,5%-lise kilepiima hinnad Eestis (kr/l)

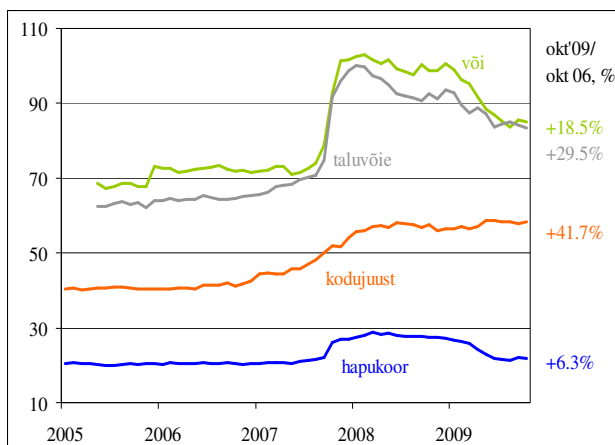
Allikas: EKI

Juustu hinnad Eestis (kr/kg)

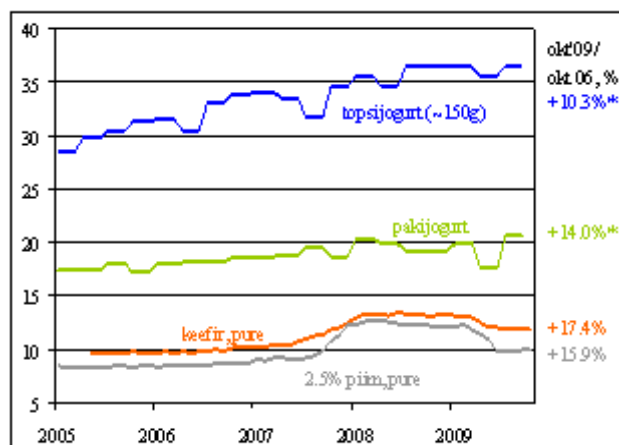
Allikas: EKI

Piimatoodete jaehinnad Eesti tavakauplustes (kr/kg km-ga)

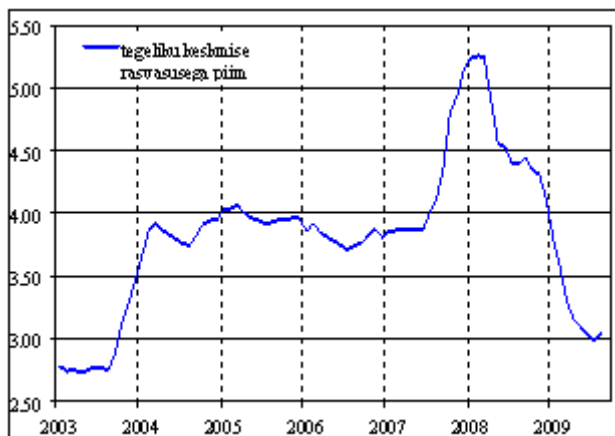
Allikas: EKI

Piimatoodete jaehinnad Eesti tavakauplustes (kr/kg km-ga)

Allikas: EKI

Piima kokkuostuhind Eestis (kr/kg km-ta)

Marginaalide jagunemine müügiahelas

2004-2007. aastani said piimatootjad 2,5%-lise kilepiima jaehinnast endale 47-49% (3.12-3.43 kr/l). 2008. aastal peale hüppelist piimatoodete hinnatõusu langes see osakaal alla 40% ning püsib sel tasemel ka veel 2009. aastal. See tähendab, et piima kokkuostuhind Eestis tõusis järsu hinnatõusu tingimustes vähem kui piima tööstusest väljamüügi- ja jaehinnad ning on 2009. aastal langenud enam kui müügihinnad tööstuses ja kaubanduses. Kuigi kilepiima jaehind on 2009. aasta 9 kuul olnud kõrgem kui järsu hinnatõusu eelsetel aastatel, saavad praegu piimatootjad joogipiima hinnast endale väiksema summa kui 2004-2006. aastatel. Töötaja ja kaubanduse osad on aga oluliselt suuremad, kui 3-5 aastat tagasi. Kusjuures kaubandus ei ole 2009. aasta esimese 9 kuu jooksul oma marginaale kilepiima müügil langetanud. Seda tehti septembris lühiajaliselt vaid kampaaniate korras.

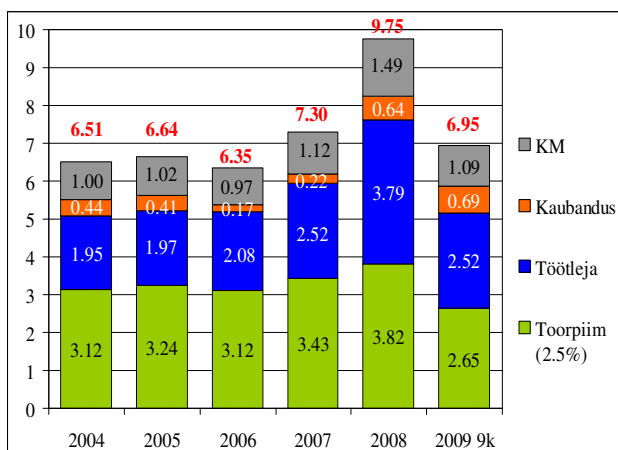
Piimatootja jaoks on pilt sarnane ka juustu puhul. Juustu müügist Eesti tavakauplustes on 2009. aastal piimatootjani jõudnud oluliselt vähem raha kui varasematel aastatel. Seevastu piimatööstuse ja kaubanduse marginaalid on aasta-aastalt suurenenud. Kusjuures kaubanduse (hulgikaubandus + jae-kaubandus) marginaal on 2009. aasta 9 kuul olnud isegi suurem kui piimatootja poolt kättesaadav summa. Varasematel aastatel oli töötaja marginaal juustu tootmisel väga väike, praeguseks on see olukord paranenud, kuid seda ainult piimatootja arvel.

Eesti piimatööstus püsis käesoleva aasta I poolaastal kenasti kasumis, kuigi nii müügitulu kui ka kulud olid aastatagusest väiksemad. Eksporditoetusi saadi aga ligi 13 korda enam kui aasta tagasi ning need kompenseerisid osaliselt müügitulu languse. Kuna aga kulud vähenesid tuludest oluliselt enam, siis kasumit saadi koguni 20% enam kui aasta tagasi. Kui arvesse võtta ka investeeringutoetused, siis oli see kasv tõenäoliselt mõnevõrra väiksem. Kokku teenisid piimatööstusettevõtted kasumit 2009. aasta I poolaastal 137,2 mln krooni (arvestatud ilma investeeringutoetusteta), mis teeb ligi 46 senti ühe kokkuostetud piimakilo kohta. Kui müügitulule liita ka saadud investeeringutoetused, oli tegelik kasum suurem. Seega ressursi piimatootjatele kõrgemat piima kokkuostuhinda maksta oli piisavalt.

Toidukaupade jae-kaubandusettevõtted olid 2009. aasta I poolaastal ligi 50 mln krooniga kahjumis, kusjuures kahjumit teeniti vaid I kvartalis, kui toimus suurem toidukaupade jaehinna langus. II kvartalis teeniti juba pool saadud kahjumist tagasi. Aasta tagasi I poolaastal olid toidukauplused 103 mln krooniga kasumis.

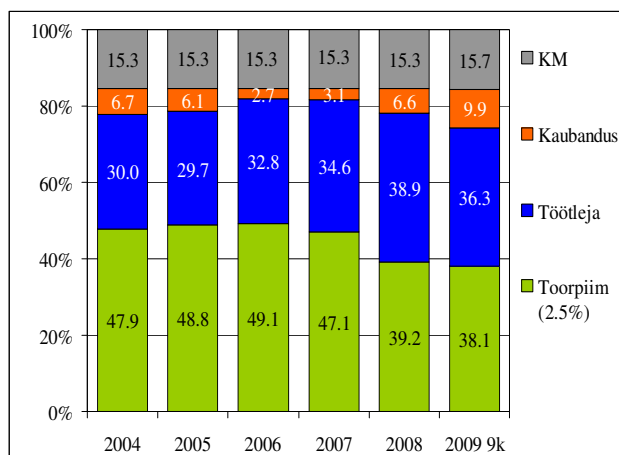
Piimafoorum 2009

2,5%-lise kilepiima marginaalide jagunemine piima müügil tavakauplustes (kr/l)

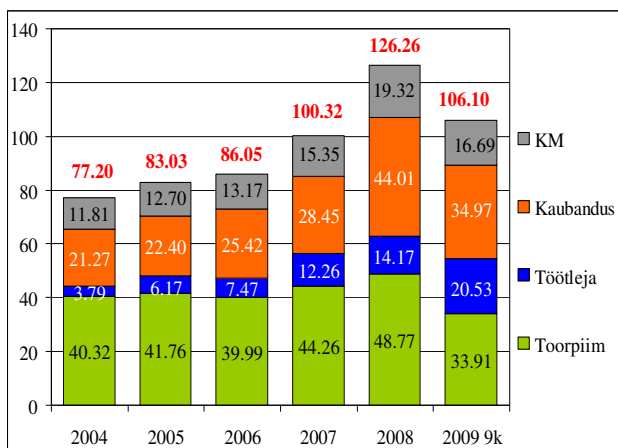
Allikas: EKI

2,5%-lise kilepiima marginaalide jagunemine piima müügil tavakauplustes (%)

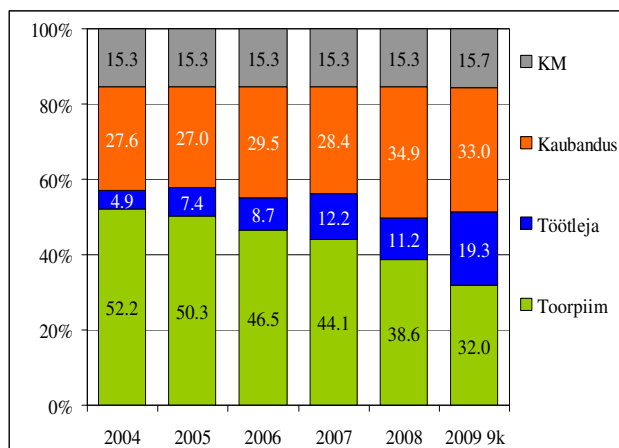
Allikas: EKI

Juustu marginaalide jagunemine piima müügil tavakauplustes (kr/kg)

Allikas: EKI

Juustu marginaalide jagunemine piima müügil tavakauplustes (%)

Allikas: EKI